Številka: MN 2023-12-06
Datum: 27. december 2023

ga. Barbara Pokorn
Občina Škofja Loka
Mestni trg 15
4220 Škofja Loka

Zadeva: Obravnava mestnih in drugih dreves, Občina Škofja Loka, pobude. Lokacija: severna brežina grajskega parka Loškega gradu, izbrana drevesa – strokovno mnenje arborista svetovalca

Na podlagi naročila (Barbara Pokorn, Občina Škofja Loka) sem v oktobru in novembru 2023 izvedla strokovno obravnavo izbranih dreves na lokaciji severne brežine grajskega parka Loškega gradu. Pobuda za pregled je bila obnova severne fasade Loškega gradu v letu 2023 in želja po ponovnem zagotavljanju pogleda na grad iz starega kamnitega mostu čez Soro in območja stare Name.

Cilj pregleda stanja izbranih dreves je bilo preveriti zadnje stanje na terenu, lokacijo vnesti v digitalni »interni kataster dreves – mestna in druga drevesa Občina Škofja Loka« (eIKD) in obravnavati pobudo za to lokacijo. **Namen** je bila priprava strokovnih usmeritev z vidika stanja dreves in velikih grmovnic na tem območju strme brežine, podati usmeritve za lažje nadaljnje odločanje pristojnih služb lastnika in navesti morebitne smernice za vzdrževalne ukrepe ali druge zaznamke ali razpravo.

1. **V tem gradivu obravnavana drevesa se nahajajo** na parceli 645/18, k.o. 2035 Škofja Loka. Na območju severne brežine je status varovanja pri Zavodu za varstvo kulturne dediščine Slovenije (trije EŠD). Na območju obravnave ni statusa varovanja pri Zavodu RS za varstvo narave. Območje obravnave se nahaja pod t.i. »gozdno masko« pri Zavodu za gozdove Slovenije (glej priloga A, slika 3). Na območju severne brežine je treba upoštevati bogato naravno rastišče malega zvončka in velikega zvončka, ki sodita med zavarovane vrste.

Terensko delo sem izvedla 3. oktobra in 15. novembra 2023, ogled s tal. Foto dokumentacija stanja v času terenov se nahaja v arhivu Arborist, nekaj fotografij je priloga tega gradiva. Okvirne lokacije obravnavanih območij z drevesi in veliki mi grmovnicami so bile vnesene v interni interaktivni zemljevid (eIKD, platforma Google MyMaps). V gradivo sem dodala tudi v letu 2019 pripravljene podlage, ki prikazujejo večje naklone na tem delu brežine (glej Priloga B in staro gradivo Arborist, Grmovšek MN 2019-02-06).

2. **Obravnava območja z drevesi in velikimi grmovnicami.** Že leta 2019 sem za območje severne brežine določila oznako »Z«, kar sem ohranjala. Lokacijo obravnave sem »umetno« razdelila na štiri manjša podobmočja in jim dodelila svoje ID-je (Zv-01 do Zv-04).

3. **Stanje in razprava.** Glede na videno stanje dreves in velikih grmovnic menim, da je del dreves v vitalnih, nekaj je delno odmrlih dreves in nekaj z različnimi poškodbami. Značilnost za to območje je, da so nakloni pobočja zelo veliki (glej priloga B, slika 17) in da so se morale izvesti odstranitve kar nekaj večjih odmrlih dreves gorskega bresta in velikega jesena v letu 2021. Ker so do odstranitev teh dreves drevesa rasla v sestoju/skupini, so nižja drevesa razvila asimetrične in utesnjene krošnje, ki so sedaj postale bolj izpostavljene kot samostojna drevesa (glej priloga A, slika 4 in 5).

Menim, da je za to območje nujno, da strmo brežino s koreninami prepletajo lesnate rastline, ki pa ne rabijo biti nujno zelo visoka drevesa. Upoštevati je treba, da so spodaj objekti in da je treba vse poseganje ter dolgoročno urejanje brežine izvajati tako, da zemljina ne začne drseti. Na Lidar posnetku, sivina tla je vidna stara linija parcele/zidu med sadovnjaki, ki bi naj bili pred več stoletji glede na vrise v katastru vinogradi in zelo strmim pobočjem pod severnim obzidjem gradu (glej priloga B, slika 15).

Ker se je moralo posegati v ta sestoj zaradi škodljivih biotskih dejavnikov (gliva in podlubniki na brestu, jesenov ožig) v preteklih nekaj letih, so nastale vrzeli v prej sklenjenem sestoju (glej Lidar tla-površje iz leta 2014, priloga B, slika 16 in današnje stanje). Ostale so manjše skupinice, s po nekaj drevesi, kar je najbolj očitno v sklopu Zv-03 (tik pod gradom, glej priloga A, slika 4 in 5).

V preteklih letih (2020 – 2022) se je v skladu s podanimi smernicami za vzdrževanje na območje vrzeli severnih brežin pod gradom urejalo tudi z naravnimi barierami (iz kosov odrezanih lesk), ki so omogočile naravno zastiranje tal in uporabo naravnih materialov na licu mesta. Prav tako se občasno/redno odstranjuje vse odvržene smeti (ki jih je vedno veliko v območju pod severnim grajskim razgledišče).

4. **Zaključek.** Za to območje je cilj, da se mora zaradi zmanjšanja erozijskih procesov, naklona in objektov pod brežino zagotavljati in ohranjati pokritost tal s pokrovnicami in večjimi grmovnicami. Na območju se naj tudi po izvedenih vzdrževalnih ukrepih in vseh večjih vremenskih ujmah ter drugih večjih vremenskih dogodkih spremlja stanje lesnatih rastlin in dodatno ukrepa po potrebi.

4.1 Priporočeno ukrepanje v območju Zv-01. Za odraščajoča drevesa v območju Zv-01 se naj dodatno presodi ali se jim v prvi fazi znižajo zgolj vrhovi (s skrajševalnim rezom), okoli njih vzpodbuja razrast velikih grmovnic in šele čez nekaj let odstrani drevesa v celoti in ohranja zgolj velike grmovnice ter omejuje samosevnost drevesnih vrst. Vzpodbuja se naj razrast pokrovnih grmovnic in večjih grmovnic (npr. bršljan, leska, rumeni dren). Naravna rastišča malega in velikega zvončka ter različnih praproti se naj ohranja. Redno se naj odstranjuje vse smeti iz tega območja. Tik okoli ploščadi se naj po potrebi ureja in višinsko zmanjšuje tudi večje grmovnice. Redno se naj odstranjuje vse samosevne drevesne vrste iz tega območja.

4.2 Priporočeno ukrepanje v območju Zv-02. Odrasla drevesa v območju Zv-02, ki so delno odmrla, močneje poškodovana ali imajo večjo prisotnost škodljivih biotskih dejavnikov (jesenov ožig, brestova holandska bolezen) se lahko odstrani. Panje se naj ohranja na lokaciji. Revirnega gozdarja ZGS se naj naprosi za odkazilo dreves. Po odstranitvi dreves se naj presodi ali se naj izvede tudi naravne horizontalne bariere. Vzpodbuja se naj razrast pokrovnih grmovnic in večjih grmovnic (npr. bršljan, leska, rumeni dren). Naravna rastišča malega in velikega zvončka ter različnih praproti se naj ohranja. Pazi se naj na kamnite zložbe iz časa Uršulink.

4.3 Priporočeno ukrepanje v območju Zv-03. Menim, da je dopustno, da se v območju Zv-03 odstrani vsa večja drevesa, manjšo skupino dreves, ki so ostala »sama«, imajo izrazito asimetrično krošnjo. Panje se naj ohranja na lokaciji. Revirnega gozdarja ZGS se naj naprosi za odkazilo dreves. Po odstranitvi dreves se naj presodi ali se naj v pobočju izvede tudi naravne horizontalne bariere. Omejuje se naj vzpenjanje bršljana na debla dreves. Vzpodbuja se naj razrast pokrovnih grmovnic in večjih grmovnic (npr. bršljan, leska, rumeni dren). Naravna rastišča malega in velikega zvončka ter različnih praproti in drugih rastlin za senčne lege se naj ohranja. Pazi se naj na kamnite zložbe iz časa Uršulink.

4.4 Priporočeno ukrepanje v območju Zv-04. Območje Zv-04 se naj dodatno presoja in odstrani zgolj najnujnejša odmrla drevesa (npr. s prisotnimi škodljivimi biotskimi dejavniki, npr. jesenov ožig, brestova holandska bolezen). Panje se naj ohranja na lokaciji. Omejuje se naj vzpenjanje bršljana na debla dreves. To območje se naj proti zahodu ohranja »sklenjeno«, ureja se naj predvsem robove proti vzhodu, ki mejijo na vrzel in območje Zv-03 (v preteklih letih odmrla in že odstranjena večja brestova jesena proti vzhodu). Revirnega gozdarja ZGS se naj naprosi za pregled robov in morebitno odkazilo kakšnega izmed dreves. Naravna rastišča malega in velikega zvončka ter različnih praproti in drugih rastlin za senčne lege se naj ohranja. Pazi se naj na kamnite zložbe in manjše horizontalne terase iz časa Uršulink.

5. **Dodatna pojasnila izvajanja strokovnih pregledov stanja dreves.** Arborist svetovalec podaja strokovno mnenje glede na cilj naročila in stanje drevesa v času terenskega dela. Končne odločitve za ohranjanje in urejanje drevesa ali odločitev za odstranitev drevesa, lahko sprejema samo lastnik oziroma pristojne službe in/ali soglasodajalci.

Arborist svetovalec lahko sprejema zgolj odgovornost za strokovnost in ustreznost svojega izvedenega dela, ne more pa prevzemati odgovornosti za odločitve lastnika, za izvajanje priporočenih vzdrževalnih ali drugih del s strani drugih izvajalcev in prav tako ne za zunanje dejavnike, ki lahko imajo lahko vpliv na drevo. Drevesa so del žive narave in nanje lahko vplivajo številni zunanji dejavniki (biotski, abiotski, antropogeni).

Z vizualnim pregledom stanja drevesa (s tal) se lahko ocenjuje stanje krošnje in vitalnost drevesa, ne more se pa podati numerične (izmerjene) vrednosti o stabilnosti drevesa (npr. kakšna bi bila verjetnost, da se drevo v celoti zvrne ali in v kolikšni meri se lahko izboljša statika drevesa, ali je to sploh mogoče izvesti glede na več dejavnikov). Preventivno nameščene vezave v krošnji drevesa preprečujejo odlome vej oziroma njihov cilj je da zagotovijo, da v primeru odloma veje le-ta obvisi v krošnji.

6. **Terensko delo in pripravo strokovnega mnenja sem opravila** Tanja Grmovšek, arborist svetovalec, ISA certificiran arborist z opravljenim strokovnim izpitom in veljavno mednarodno licenco ML-0333A. Poklicna etika ISA certificiranega arborista ter članstvo arborista svetovalca pri ASCA mi narekuje, da zastopam ISA ter ASCA etični kodeks in pravila ter smernice sodobne arboristične stroke. V skladu z njimi je bil opravljen teren in pripravljeno strokovno mnenje arborista svetovalca.

Lepo pozdravljeni!

Nega dreves **ARBORIST**
Tanja GRMOVŠEK s.p.
Gospejna ulica 7
2000 Maribor

Tanja Grmovšek

arborist svetovalec (overjena ASCA članica); TPAQ (*Tree and Plant Appraisal Qualified;* ocenjevalec vrednosti dreves in rastlin, z mednarodno licenco); ISA Certified Arborist®, mednarodna licenca ML-0333A; *ISA True Professional of Arboriculture 2010 Award Winner*
univ. dipl. inž. gozd. - usmeritev urbano gozdarstvo z arboristiko

V vednost:
- naslovnik/i (poslan PDF, preko e-pošte),
- arhiv Arborist.

Priloga A – obravnavana lokacija in zaznamki + Dodatni vrisi podobmočij v PDF (Grmovšek)



Slika 1: Obravnavana lokacija (Vir: zajem ekrana Google StreetView, stanje junij 2019)

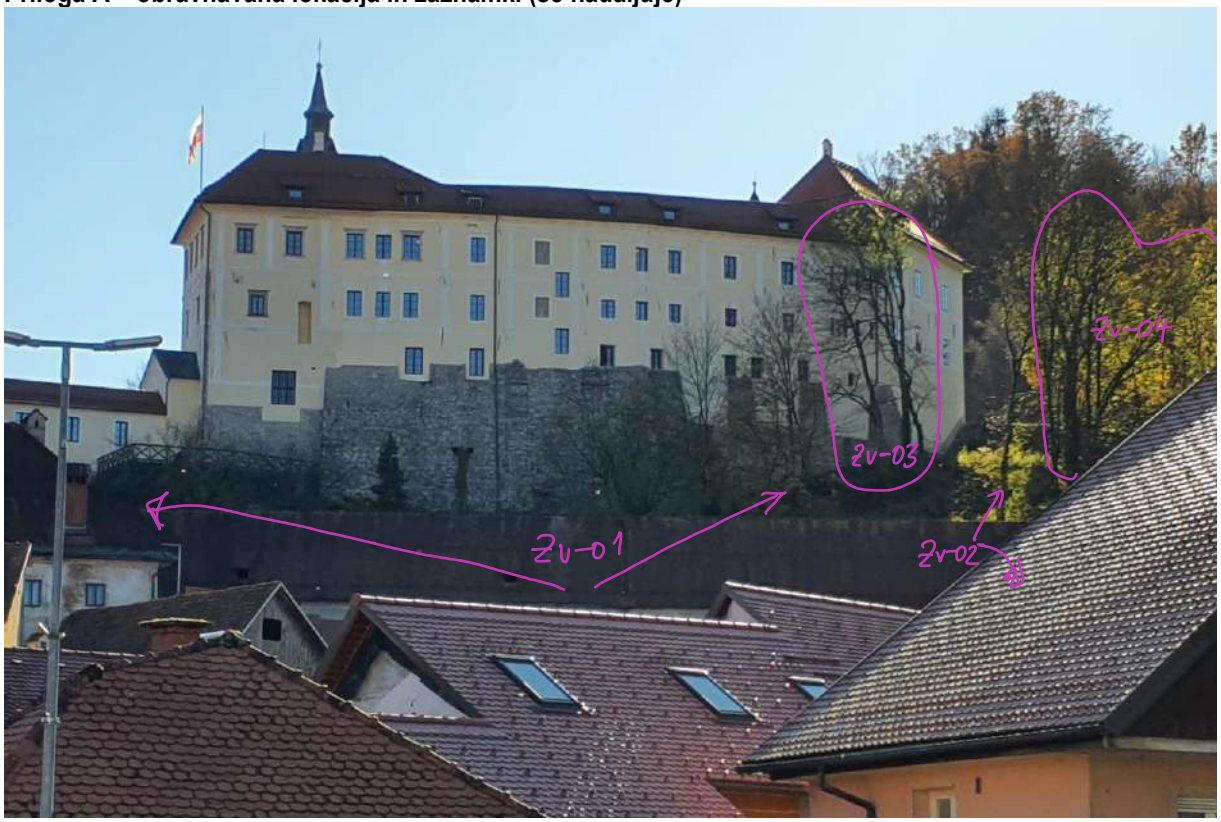


Slika 2: Obravnavana lokacija (Vir: zajem ekrana Google StreetView, stanje junij 2019)



Slika 3: Obravnavana lokacija – izsek iz portala Zavoda za gozdove, kjer je vidno da je območje pod »gozdno masko« in v pristojnosti revirnega gozdarja (GGO Kranj, odsek 15069, gozdni sestoj 8021) (Vir: zajem zaslona, portal ZGS)

Priloga A – obravnavana lokacija in zaznamki (se nadaljuje)



Slika 4: Obravnavana lokacija – pogled iz območja Name na severno brežino Loškega gradu, stanje v času terenskega ogleda (Vir: Grmovšek, 3. 10. 2023)



Slika 5-6: Obravnavana lokacija – pogled iz območja poti ob Loškem gradu, na severno brežino – vidno je območje **Zv-03**, stanje v času terenskega ogleda (Vir: Grmovšek, 3. 10. in 15. 11. 2023)

Priloga A – obravnavana lokacija in zaznamki (se nadaljuje)

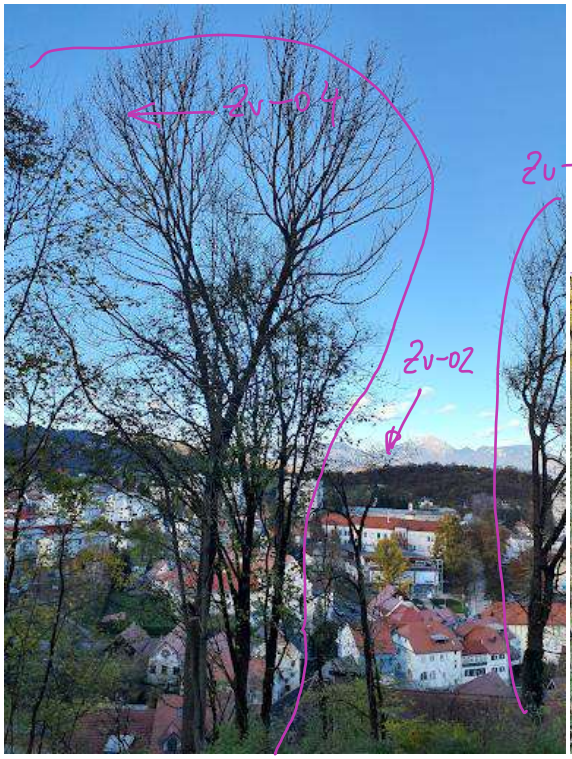


Slika 7-8: Obravnavana lokacija – pogled iz območja poti ob Loškem gradu, na severno brežino – vidno je območje **Zv-01,** stanje v času terenskega ogleda (Vir: Grmovšek, 3. 10. 2023)



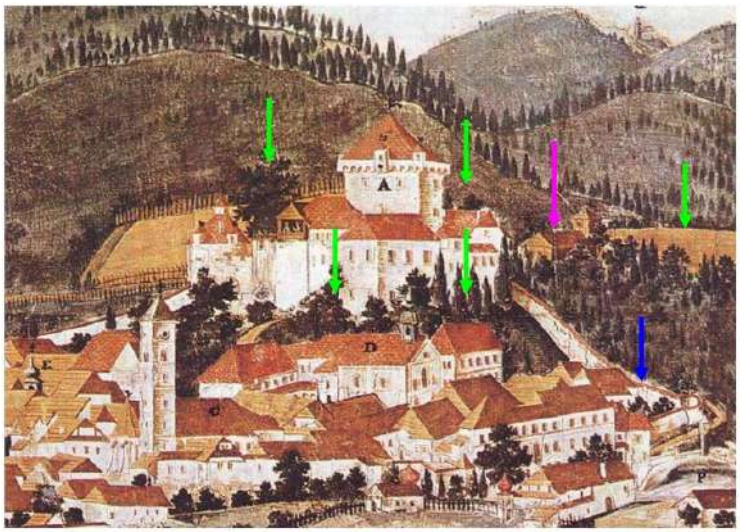
Slika 9-10: Obravnavana lokacija – pogled iz območja poti ob Loškem gradu, na severno brežino – vidno je območje **Zv-02,** stanje v času terenskega ogleda (Vir: Grmovšek, 3. 10. 2023)

Priloga A – obravnavana lokacija in zaznamki (se nadaljuje)





Slika 11-12: Obravnavana lokacija – pogled iz območja poti ob Loškem gradu, na severno brežino – vidno je območje **Zv-04,** stanje v času terenskega ogleda (Vir: Grmovšek, 3. 10. 2023)



Slika 3: Škofja Loka z gradom na upodobitvi Valentina Gappnigga iz leta 1697 (Vir: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%C5%A0kofja_Loka_1697.jpg)

Slika 13: Obravnavana lokacija – izsek iz strokovnega mnenja arborista svetovalca pripravljenega v letu 2019, poglavje A1. analiza starega slikovnega gradiva z vidika dreves. Viden je prikaz severne brežine okoli Loškega gradu. Na več upodobitvah so prikazani vertikalni habitusi dreves. (Vir: Grmovšek, gradivo MN 2019-02-06)

Priloga B – obravnavana lokacija in zaznamki iz arboristističnega načrta (Grmovšek, 2019)

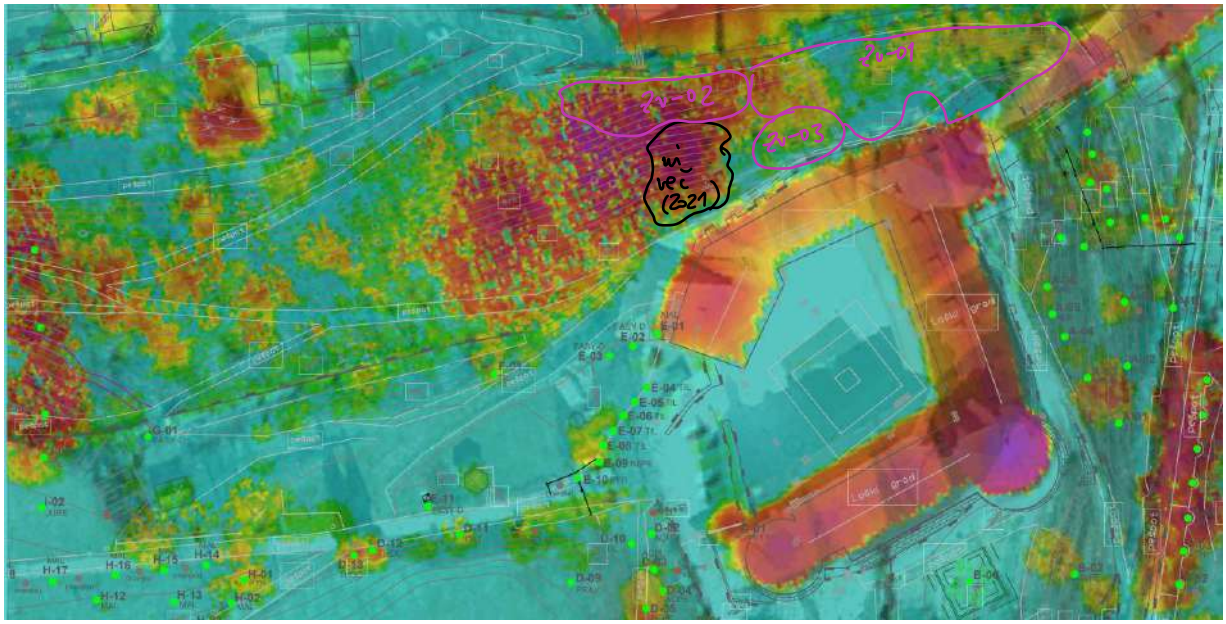


Slika 14: Obravnavana lokacija – izsek iz strokovnega mnenja arborista svetovalca pripravljenega v letu 2019, pripravljene dodatne podlage. Viden je prikaz severne brežine okoli Loškega gradu. Prikaz geodetskega načrta in plastnice. (Vir: Grmovšek, gradivo MN 2019-02-06)

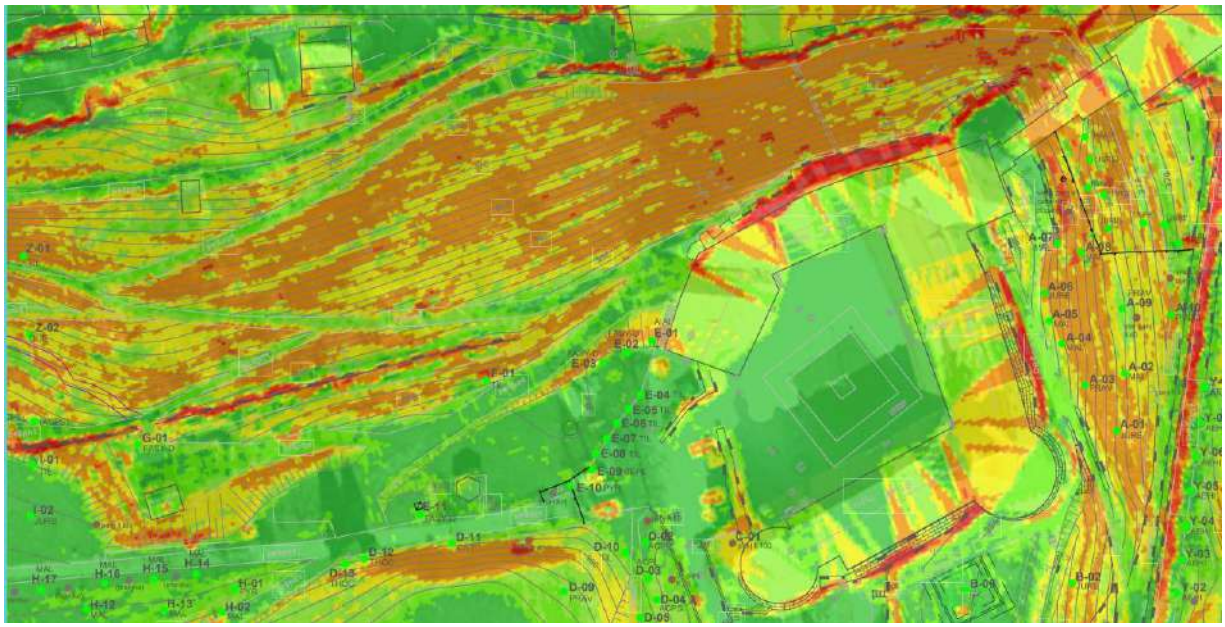


Slika 15: Obravnavana lokacija – izsek iz strokovnega mnenja arborista svetovalca pripravljenega v letu 2019, pripravljene dodatne podlage. Viden je prikaz severne brežine okoli Loškega gradu. Prikaz geodetskega načrta in plastnice ter Lidar tla sivine. (Vir: Grmovšek, gradivo MN 2019-02-06)

Priloga B – obravnavana lokacija in zaznamki iz arborističnega načrta (Grmovšek, 2019)



Slika 16: Obravnavana lokacija – izsek iz strokovnega mnenja arborista svetovalca pripravljenega v letu 2019, pripravljene dodatne podlage. Viden je prikaz severne brežine okoli Loškega gradu. Prikaz geodetskega načrta in plastnice ter Lidar površje, kjer so vidna najvišja drevesa v letu 2014. (Vir: Grmovšek, gradivo MN 2019-02-06)



Slika 17: Obravnavana lokacija – izsek iz strokovnega mnenja arborista svetovalca pripravljenega v letu 2019, pripravljene dodatne podlage. Viden je prikaz severne brežine okoli Loškega gradu. Prikaz geodetskega načrta in plastnice ter Lidar nakloni. (Vir: Grmovšek, gradivo MN 2019-02-06)

Priloga C – Predpostavke in omejitveni pogoji

1. Izguba ali sprememba bilo katerega dela strokovnega mnenja arborista svetovalca, ovrže celotno strokovno mnenje.
2. Vsebina tega gradiva ni prenosljiva na druge lokacije ali podobno situacijo.
3. Nobenega dela tega gradiva ni dovoljeno javno objaviti na spletnih straneh, brez privoljenja avtorja.
4. Vse zapisano v tem strokovnem mnenju se nanaša predmet naročila. Ni zagotovila ali garancije, da drevo/esa (obstoječa, nadomestna) v prihodnjih letih kljub izvedbi vzdrževalnih del ne bodo imela nadaljnjih, novih ali še večjih problemov ali rastnih nepravilnosti.
5. Za predmet naročila avtor / arborist svetovalec nima neposredne finančne koristi z izvedbenimi podjetji. Vsa vzdrževalna dela morajo biti izvedena neodvisno, z ločenim naročilom med stranko in usposobljenim izvedbenim podjetjem.
6. Avtor / arborist svetovalec s tem naročilom ni zavezan za sodelovanje na javnih predstavitvah, pričanje na sodišču ali podajo dodatnih legalnih gradiv.

Priloga D – Potrdilo o kvaliteti izvedbe

Jaz, Tanja Grmovšek, potrjujem da:

- sem osebno izvedla terensko delo in na podlagi ugotovitev pripravila strokovno mnenje arborista svetovalca;
- je opravljeno terensko delo in priprava gradiva pripravljeno v skladu s splošno sprejeto arboristično prakso v tujini in uveljavljenimi standardi;
- plačilo storitve ni odvisno od znanih, vnaprej določenih dejavnikov in zaključkov, četudi lahko le-ti koristijo predmetu naročila, stranki ali komu drugemu;
- osebno nimam nobenega zdajšnjega ali prihodnjega interesa za obravnavano lokacijo, ki je predmet tega naročila in nimam osebnega interesa ali pristranskega odnosa, ki bi vplival na eno ali drugo stran tega naročila.

Potrjujem, da sem zaključila univerzitetni študij gozdarstva, usmeritev urbano gozdarstvo z arboristiko, na Univerzi v Ljubljani. Od leta 2007 sem članica Mednarodne zveze arboristike (*International Society of Arboriculture,* s kratico ISA). Leta 2008 sem opravila strokovni izpit ter pridobila licenco ISA certificiran arborist ML-0333A, ki jo z dodatnim izobraževanjem obnavljam na vsaka tri leta (2008 – 2011 – 2014 – 2017 – 2020 – 2023 - 2026). Od leta 2016 sem overjena članica Ameriške zveze arboristov svetovalcev (*American Society of Consulting Arborists,* s kratico ASCA), v letu 2017 sem uspešno opravila akademijo za arborista svetovalca, *ASCA Academy for Consulting Arborists* (San Diego, ZDA, februar – junij 2017), opravljala sem izobraževanje in izpit za *Tree Plant Appraisal Qualification* (New Orleans, december 2019). Od leta 2007 sem članica mestnih arboristov (*Society of Municipal Arborists,* s kratico SMA); sem tudi članica Arboristične društva Slovenije. Znanje o drevesih nabiram od leta 1995. Že več kot 20 let se poklicno ukvarjam z različnimi področji arboristike in urbanega gozdarstva. Na podlagi rednega dodatnega izobraževanja obnavljam članstvo v strokovnih organizacijah in svoje certifikate.

Priloga E – Arboristična poklicna izjava

Arboristi svetovalci so strokovnjaki, ki na osnovi svojega strokovnega znanja, preteklih delovnih izkušenj, uporabe različnih metod in rednega dodatnega izobraževanja pregledujejo drevesa, da lahko priporočijo postopke za izboljšanje zdravstvenega stanja in lepote dreves ter hkrati poskusijo zmanjšati potencialne nevarnosti bivanja z drevesi. Usposobljeni so lahko tudi za nadzor nad izvedbo vzdrževalnih in gradbenih del, svetovanje v času projektiranja, ocenitev vrednosti dreves, itn.

Naloga arborista svetovalca je, da poda objektivno oceno o stanju obravnavanih dreves, po potrebi obravnava različne vidike ter problematike in skozi zaporedne faze drevo ali problematiko ustrezno argumentira ter na podlagi tega pripravi zaključek s priporočili ter smernicami. Naročnik / lastnik se odloči, da priporočila arborista svetovalca sprejme ali zavrže ali zaprosi za dodatne smernice ter informacije.

Arboristi svetovalci ne morejo videti ali poznati vseh znakov in preteklih dogodkov ter posegov v bližini dreves, ki lahko pripeljejo do strukturnih ali zdravstvenih problemov dreves. Drevesa so živi organizmi, ki lahko propadejo tudi na načine, ki jih mi še ne razumemo popolno. Znaki za možne probleme se lahko nahajajo v drevesih in tudi v talni podlagi, preteklem vzdrževanju, gradbenih posegih ter drugih dejavnikih (biotskih, abiotskih, antropogenih). Arboristi svetovalci ne morejo jamčiti, da bo drevo ostalo varno in zdravo pod vsemi pogoji, ali za določen čas.

Obravnava dreves lahko vključuje tudi zadeve kot so potek komunalnih vodov, lastniške meje, sosedski nesporazumi in ostalo. Vendar arborist svetovalec nima podatka če so podane ali pridobljene informacije natančne in celotne, zato se lahko pričakuje, da bo upravičeno verjel in se zanesel na pridobljene informacije (ustne, pisne, digitalne). Vzdrževanje, obrezovanje in odstranjevanje dreves zahteva postopke, ki so izven storitev arborista svetovalca.

Drevesa lahko vzdržujemo, ne moremo pa jih popolnoma obvladati. Bivanje z drevesi pomeni sprejetje različnih stopenj tveganj. Edin način, da se tveganju popolnoma izognemo je ta, da odstranimo vsa drevesa. Z odstranitvijo dreves pa izgubimo vse okoljske koristi ter druge funkcije, ki jih nudijo drevesa svoji ožji in širši okolici.